

posudek diplomové práce Bc. Mariany Kroupové “ Podoby autostopu v současném Česku” - Jan Šturma, Mníšek, 15.9.2024

Když se Mariana rozhodla pro výzkum autostopu v ČR, byl jsem potěšen i trochu nervózní zároveň: jsem biolog a překročil jsem tak výrazně pole své odbornosti. Jako (bývalého) velmi častého stopaře mě však upřímně zajímalo, k jakým závěrům dospěje a jak to s autostopem vlastně je - lidí, postávajících se zdviženým palcem podél silnic, je ve střední Evropě již rozhodně méně než šafránu.

Mariana se hned v začátku své diplomové práce ptá: “jaká je současná podoba autostopu v Česku?” - a tuto obecnou otázku poté rozděluje na několik podotázek, včetně definice toho, co to vlastně autostop je. S rozmachem online domlouvání se totiž podoby autostopu rozostřují a - jak správně poznamenává - získávají mnoho podob, a jen část z nich je “opravdovým” stopem, tj. “ fyzická přítomnost na cestě a zastavení projíždějícího vozidla, stejně jako neexistující předchozí domluva” (strana 11).

Diplomová práce je rozdělena na tři asymetrické části: teoretickou, empirickou a přílohy (poslední část obsahuje tabulkově zpracované odpovědi na výzkumné otázky a online dotazník).

Teoretická část má největší rozsah a obsahuje pět kapitol, které se pokoušejí o komplexní pohled na fenomén stopařství - krom zmíněných definic toho, kdo je stopař a co je to autostop také rozebírá, jaké sociální podmínky autostop umožňují, proč ubývá stopařů, jakou hraje v autostopu gender a - v poslední části také tím, co by se s autostopem stalo, kdyby probíhal organizovaně.

Text teoretické části je velmi živá, má spád a je hodnotným sekundárním výzkumem, opírajícím se jak o solidní množství zdrojů, které zahrnují jak odborné, tak kulturní odkazy - například “Stopařův průvodce po galaxii” od Douglase Adamse. Popisuje složitou transformaci stopařství od zastavení projíždějící koňky přes autostop jako válečnou/poválečnou nutnost po současnou marginální a vymírající komunitu, která mizí na úkor nudných carsharingových a ridesharingových aplikací.

Dle autorky je současný masivní ústup autostopu způsoben kombinací faktorů, z nichž vyzdvihuje vyhraněný individualismus a komodifikaci, tedy rostoucí lhostejnost a komercializaci spolujízdy s rostoucím důrazem na “bezpečnost”, což vede ke zmíněné nudě.

Východisko pro autostop, kterému autorka očividně fandí, vidí například v drastické změně ve společnosti, která by byla nucena autostop znovu “oprášit” v případě zásadního ekonomického poklesu nebo environmentální katastrofy. Autostop je tu vnímán jako spící fenomén, jehož odkaz a znalost je předávána kulturně i v případě, že fyzicky téměř zcela vymizí, a čeká na své “probuzení” v příhodnějších podmínkách. Naopak cestu organizace autostopu spíše odmítá s poukazem na jeho pravděpodobnou degeneraci - “největší jedinečností autostopu zůstává jeho organičnost, spontaneita a nesystémovost...” (strana 39). Organizovaný autostop by se tak stal nudou, chybělo by mu “dobrodružství a nepředvídatelnost” (strana 40).

Možná je třeba se smířit s tím, že autostop zůstane marginálním fenoménem malé subkultury, případně občasným způsobem dopravy v dopravně nepříliš dobře obslužených regionech. V textu je cítit osobní vhléd a praktická zkušenost, která mu dodává na autentičnosti - krom výstupu sekundárního výzkumu jde tedy i o vnitřní dialog nad možnostmi autostopu, který má místy literární kvalitu.

V kapitole 6 - empirické části - pak probíhá vlastní výzkum. Podrobná metodologická kapitola popisuje výzkumnou metodu, jejíž základem je 8 hypotéz, týkajících se současné podoby autostopu v Česku.

Kvantitativní výzkum, který autorka zvolila k potvrzení/vyvrácení hypotéz, probíhal formou online dotazníku reprezentativního vzorku české společnosti. Cílem bylo oslovit respondenty z řad široké veřejnosti, napříč regiony, přičemž výběr konkrétních respondentů probíhal náhodným výběrem.

Výsledkem výzkumu je impresivní datový soubor, na jednotlivé otázky často odpovídá tisíc respondentů, a výsledky výzkumu tak mají vysokou výpovědní hodnotu. V textu jsou jednotlivé výstupy doprovázeny srozumitelnými a ilustrativními grafy, z nichž vyplývá, že za současnými problémy autostopu v podmínkách ČR je tradeoff finanční dostupnosti cestování a pocit (ne)bezpečí, ovšem s výjimkou fenoménu "poslání laskavosti" - tj. mezigeneračním "oplácením" autostopu, a také s výjimkou periferií s hůře dostupnou veřejnou dopravou. Autostop tedy opravdu doplácí na konkurenci s "nudnými" ridesharingovými aplikacemi nebo jednoduše na obecně dostupnou veřejnou dopravu. Je tedy alespoň životním stylem omezené subkultury?

Autorka sama definuje limitaci svého výzkumu, když komentuje zásadní nedostatek respondentů využívajících autostop v posledních dvou letech. Na to zjevně zvolená metoda "nestačí", a bylo by vhodné proto data doplnit o cílenou studii aktivních stopařů, což sama přiznává v krátké diskusi. Nebyla tak potvrzena hypotéza číslo 3, a o motivaci současných aktivních stopařů tak toho příliš tedy nevíme (i když nejspíš tušíme).

Absence terénního průzkumu stopařské komunity je tak zjevně největší "slabinou" předložené práce, i když slabinou spíš teoretickou: autorka v závěru odpovídá na stanovené výzkumné otázky a chybějící výzkum stopařů otevřeně přiznává.

Diplomová práce je však i bez ní komplexní, zajímavou prací, s vysokou úrovní grafického i stylistického zpracování, navíc se zabývá poměrně málo zbadaným tématem a přináší některá zcela nová a zajímavá zjištění. Doporučuji jí proto k obhajobě a hodnotím jako výbornou.